ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 9ης Ιουλίου 2009 *

Στην υπόθεση C-511/06 P,

με αντικείμενο αίτηση αναίρεσης δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, ασκηθείσα στις 11 Δεκεμβρίου 2006,

Archer Daniels Midland Co., με έδρα το Decatur (Ηνωμένες Πολιτείες), εκπροσωπούμενη από τον C. O. Lenz, Rechtsanwalt, και τους L. Martin Alegi, E. Batchelor και M. Garcia, solicitors, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσείουσα,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους A. Bouquet και X. Lewis, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, προεδρεύοντα του πρώτου τμήματος, M. Ilešič, A. Borg Barthet, E. Levits (εισηγητή) και J.-J. Kasel, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Μαΐου 2008,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Νοεμβρίου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την αίτηση αναίρεσης, η Archer Daniels Midland Co. (στο εξής: ADM) ζητεί την αναίρεση της απόφασης του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-59/02, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής (Συλλογή 2006, σ. II-3627, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε εν μέρει την προσφυγή της με αίτημα τη μερική ακύρωση της απόφασης 2002/742/ΕΚ της Επιτροπής, της 5ης Δεκεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-1/36.604 — Κιτρικό οξύ) (ΕΕ 2002, L 239, σ. 18, στο εξής: επίδικη απόφαση), στο μέτρο που την αφορά.

Το νομικό πλαίσιο

2 Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων [81] και [82] της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), προέβλεπε τα ακόλουθα:

«Η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους χιλίων μέχρις ενός εκατομμυρίου λογιστικών μονάδων, ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [81], παράγραφος 1, [ΕΚ] ή του άρθρου [82 ΕΚ], […]

[…]

Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάν[εται] υπ' όψη, εκτός από την σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

3 Η ανακοίνωση της Επιτροπής της 14ης Ιανουαρίου 1998 που τιτλοφορείται «Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται

δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ» (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές), αναφέρει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Σκοπός των αρχών που διέπουν τις [...] κατευθυντήριες γραμμές είναι να καταστεί δυνατή η διασφάλιση της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας των αποφάσεων της Επιτροπής, τόσο έναντι των επιχειρήσεων, όσο και έναντι του Δικαστηρίου, και παράλληλα να κατοχυρωθεί η διακριτική ευχέρεια που ο νομοθέτης έχει παραχωρήσει στην Επιτροπή για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, με ανώτατο όριο το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Η άσκηση της διακριτικής αυτής ευχέρειας θα πρέπει, ωστόσο, να εντάσσεται σε μια συνεκτική και απαλλαγμένη από αυθαίρετες διακρίσεις πολιτική, η οποία να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη στους στόχους της καταστολής των παραβιάσεων των κανόνων ανταγωνισμού.

Η νέα μέθοδος, η οποία θα εφαρμόζεται για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, θα πρέπει στο εξής να ακολουθεί το ακόλουθο σύστημα, το οποίο στηρίζεται στον προσδιορισμό ενός βασικού ποσού επί του οποίου εφαρμόζονται προσαυξήσεις, εάν συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις, και μειώσεις, εάν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις.»

4 Το σημείο 1, Α, των κατευθυντηρίων γραμμών ορίζει τα εξής.

«Για να αξιολογηθεί η σοβαρότητα της παράβασης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας της ίδιας της παράβασης, ο πραγματικός της αντίκτυπος επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί, καθώς και η έκταση της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς.

Με τον τρόπο αυτό οι παραβάσεις ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες και καθιερώνεται η διάκριση μεταξύ ελαφρών παραβάσεων, σοβαρών παραβάσεων και πολύ σοβαρών παραβάσεων.

[…]

Ακόμη, θα είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική οικονομική δυνατότητα του αυτουργού της παράβασης να προξενήσει σημαντική ζημία σε άλλους οικονομικούς παράγοντες ιδίως στους καταναλωτές. Επίσης, το ύψος του προστίμου που επιβάλλεται κάθε φορά πρέπει να είναι τέτοιο, ώστε να έχει την ενδεδειγμένη αποτρεπτική χρησιμότητα.

[…]

Οσάκις πρόκειται για παραβάσεις στις οποίες εμπλέκονται περισσότερες επιχειρήσεις (π.χ. συνασπισμοί επιχειρήσεων), θα είναι ενδεχομένως σκόπιμο να γίνεται στάθμιση, σε ορισμένες περιπτώσεις, των ποσών που προκύπτουν για καθεμιά από τις τρεις κατηγορίες που προβλέπονται ανωτέρω, προκειμένου να ληφθεί υπόψη το ειδικό βάρος κάθε επιχείρησης και, κατ' επέκταση, ο πραγματικός αντίκτυπος της παράνομης συμπεριφοράς της για τον ανταγωνισμό, ιδιαίτερα αν υφίστανται σημαντικές διαφορές ως προς το μέγεθος μεταξύ επιχειρήσεων που διαπράττουν το ίδιο είδος παράβασης.

[…]»

5 Το σημείο 2 των κατευθυντηρίων γραμμών, που επιγράφεται «Επιβαρυντικές περιστάσεις», αναφέρει τα εξής:

«Το βασικό ποσό προσαυξάνεται εάν συντρέχουν ειδικές επιβαρυντικές περιστάσεις, παραδείγματος χάρη στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[…]

— η επιχείρηση έχει πρωτοστατήσει στην παράβαση ή έχει προτρέψει άλλες επιχειρήσεις να τη διαπράξουν,

[…]»

6 Το σημείο 3 των κατευθυντηρίων γραμμών, που επιγράφεται «Ελαφρυντικές περιστάσεις», έχει ως εξής:

«Το βασικό ποσό ελαττώνεται εάν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις, παραδείγματος χάρη στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[…]

— παύση των παραβάσεων ταυτόχρονα με τις πρώτες ενέργειες της Επιτροπής (π.χ. επιτόπιοι έλεγχοι),

[…]».

7 Στον τίτλο Β της ανακοίνωσης της Επιτροπής της 18ης Ιουλίου 1996 σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 1996, C 207, σ. 4, στο εξής: ανακοίνωση περί συνεργασίας), ο οποίος επιγράφεται «Μη επιβολή προστίμου ή πολύ σημαντική μείωση του ύψους του», αναφέρονται τα ακόλουθα:

«Η επιχείρηση η οποία

α) γνωστοποιεί στην Επιτροπή τη μυστική σύμπραξη πριν προβεί η Επιτροπή σε έλεγχο, μετά από απόφαση, στις επιχειρήσεις που μετέχουν στη σύμπραξη, και χωρίς να διαθέτει ήδη επαρκείς πληροφορίες για να αποδείξει την ύπαρξη της καταγγελλόμενης σύμπραξης·

β) είναι η πρώτη που προσκομίζει στοιχεία καθοριστικά για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης·

γ) διακόπτει τη συμμετοχή της στην αθέμιτη δραστηριότητα το αργότερο τη στιγμή κατά την οποία γνωστοποιεί τη σύμπραξη·

δ) παρέχει στην Επιτροπή όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, καθώς και τα αποδεικτικά στοιχεία που διαθέτει σχετικά με τη σύμπραξη και διατηρεί συνεχή και πλήρη συνεργασία καθόλη τη διάρκεια της έρευνας·

ε) δεν έχει υποχρεώσει άλλη επιχείρηση να συμμετάσχει στη σύμπραξη ούτε ανέλαβε τη σχετική πρωτοβουλία ή διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο ως προς την παράνομη αυτή δραστηριότητα,

επωφελείται από μείωση κατά τουλάχιστον 75 % του προστίμου που θα της επιβαλλόταν αν δεν συνεργαζόταν, η οποία μπορεί να φθάσει και μέχρι μη επιβολή του συνόλου του προστίμου.»

8 Ο τίτλος Δ της ανακοίνωσης αυτής, που επιγράφεται «Αξιόλογη μείωση του ύψους του προστίμου», προβλέπει τα εξής:

«1. Εφόσον επιχείρηση συνεργάζεται χωρίς να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που εκτίθενται στα τμήματα Β ή Γ, τυγχάνει μείωσης κατά 10 έως 50 % του ύψους του προστίμου που θα της είχε [επι]βληθεί εάν δεν είχε συνεργαστεί.

[…]»

9 Ο τίτλος Ε, παράγραφος 2, της εν λόγω ανακοίνωσης έχει ως εξής:

«Η Επιτροπή θα εκτιμήσει κατά πόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που διατυπώνονται στα τμήματα Β, Γ ή Δ, και, κατά συνέπεια, κατά πόσον πρέπει να μειωθεί το ύψος του προστίμου ή να μην επιβληθεί πρόστιμο, [κατά] το χρόνο κατά τον οποίο θα λάβει την απόφασή της. Η λήψη των εν λόγω μέτρων από την Επιτροπή δεν θα ήταν σκόπιμη πριν από το τέλος της διοικητικής διαδικασίας, δεδομένου ότι οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής.»

Το ιστορικό της διαφοράς

Η σύμπραξη

10 Η Επιτροπή απηύθυνε την απόφασή της σε πέντε επιχειρήσεις παραγωγής κιτρικού οξέος, ήτοι στην ADM, στη Cerestar Bioproducts BV (στο εξής: Cerestar), στην F. Hoffmann-La Roche AG (στο εξής: HLR), στη Haarmann & Reimer Corporation (στο εξής: H & R) και στη Jungbunzlauer AG (στο εξής: JBL).

11 Το κιτρικό οξύ αποτελεί μέσο όξυνσης και συντηρητικό που χρησιμοποιείται στα προϊόντα διατροφής και στα ποτά, στα απορρυπαντικά και στα καθαριστικά προϊόντα οικιακής χρήσης, στα φαρμακευτικά προϊόντα και στα καλλυντικά, καθώς και σε διάφορες βιομηχανικές χρήσεις.

12 Τον Αύγουστο του 1995, το Υπουργείο Δικαιοσύνης των Ηνωμένων Πολιτειών ενημέρωσε την Επιτροπή σχετικά με τη διενέργεια έρευνας για την αγορά του κιτρικού οξέος στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι επιχειρήσεις ADM, Cerestar, HLR, H & R και JBL αναγνώρισαν τη συμμετοχή τους σε σύμπραξη και κατέβαλαν πρόστιμα κατόπιν συμφωνιών τους με το εν λόγω υπουργείο. Εξάλλου, σε ορισμένα πρόσωπα επιβλήθηκαν ατομικά πρόστιμα.

13 Στις 6 Αυγούστου 1997, η Επιτροπή απηύθυνε, δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, αιτήσεις παροχής πληροφοριών προς τους τέσσερις κύριους παραγωγούς κιτρικού οξέος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

14 Μετά από μεταγενέστερη αίτηση, που απεστάλη τον Ιούλιο του 1998, η Cerestar πληροφόρησε την Επιτροπή ότι είχε την πρόθεση να συνεργαστεί. Κατά τη διάρκεια συνάντησης με τους εκπροσώπους της Επιτροπής, η οποία πραγματοποιήθηκε στις

29 Οκτωβρίου 1998, οι εκπρόσωποι της Cerestar περιέγραψαν προφορικά τις δραστηριότητες της σύμπραξης στις οποίες είχαν μετάσχει οι πέντε επιχειρήσεις που μνημονεύονται στη σκέψη 10 της παρούσας απόφασης (στο εξής: σύμπραξη), καθώς και ορισμένους μηχανισμούς λειτουργίας της σύμπραξης αυτής. Επιπλέον, η επιχείρηση αυτή τόνισε τον ρόλο που διαδραμάτισε η ADM κατά τη διάρκεια ορισμένων πολυμερών συναντήσεων των εν λόγω επιχειρήσεων. Η Cerestar επιβεβαίωσε τη μαρτυρία αυτή με γραπτή δήλωση της 25ης Μαρτίου 1999 (στο εξής: δήλωση της Cerestar).

15 Στις 11 Δεκεμβρίου 1998, οι εκπρόσωποι της ADM περιέγραψαν, κατά τη διάρκεια συνάντησης με τους εκπροσώπους της Επιτροπής, τις θίγουσες τον ανταγωνισμό δραστηριότητες στις οποίες η εταιρία αυτή είχε μετάσχει στο πλαίσιο της σύμπραξης. Η εν λόγω εταιρία επιβεβαίωσε τις προφορικές δηλώσεις της με επιστολή της 15ης Ιανουαρίου 1999 (στο εξής: δήλωση της ADM).

16 Βάσει των πληροφοριακών στοιχείων που της γνωστοποίησαν οι πέντε κατηγορούμενες επιχειρήσεις απαντώντας σε αιτήσεις παροχής συμπληρωματικών πληροφοριών, η Επιτροπή τούς απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων στις 29 Μαρτίου 2000 (στο εξής: ανακοίνωση των αιτιάσεων), με την οποία τους προσήψε παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και του άρθρου 53, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3), από τον Μάρτιο του 1991 έως τον Μάιο του 1995 για τέσσερις από αυτές, μεταξύ των οποίων και η ADM, και από τον Μάιο του 1992 έως τον Μάιο του 1995 όσον αφορά τη Cerestar, λόγω της συμμετοχής τους σε μυστική σύμπραξη στην αγορά του κιτρικού οξέος. Ειδικότερα, η Επιτροπή τούς προσήψε την κατανομή συγκεκριμένων ποσοστώσεων πωλήσεων σε κάθε μέλος και την τήρηση των ποσοστώσεων αυτών, τον καθορισμό ενδεικτικών και/ή ελάχιστων τιμών, την κατάργηση των εκπτώσεων και την ανταλλαγή ειδικών πληροφοριών για τους πελάτες. Καμία από τις επιχειρήσεις αυτές δεν ζήτησε την πραγματοποίηση ακρόασης ούτε αμφισβήτησε το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που αναφέρονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Οι εν λόγω επιχειρήσεις περιορίστηκαν να απαντήσουν γραπτώς στις αιτιάσεις που διατυπώνονταν στην ανακοίνωση.

Η ανακοίνωση των αιτιάσεων

17 Στο κεφάλαιο Γ του μέρους Ι της ανακοίνωσης των αιτιάσεων, η Επιτροπή εξέθεσε τα πραγματικά περιστατικά που αφορούσαν οι αιτιάσεις της. Στο σημείο 50 της ανακοίνωσης αυτής, απαρίθμησε τα πέντε κύρια έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία επί

των οποίων στήριζε τις πραγματικές διαπιστώσεις της και τα οποία είχαν επισυναφθεί στην εν λόγω ανακοίνωση μαζί με άλλα έξι έγγραφα, μεταξύ των οποίων ένα πρακτικό των δηλώσεων στις οποίες είχε προβεί ένας εκπρόσωπος της ADM κατά τη συνάντηση της 11ης Δεκεμβρίου 1998 με τους εκπροσώπους της Επιτροπής, ήτοι η δήλωση της ADM, το από 5 Νοεμβρίου 1996 πρακτικό των δηλώσεων στις οποίες είχε προβεί πρώην εκπρόσωπος της ADM ενώπιον εκπροσώπων του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Ηνωμένων Πολιτειών και υπαλλήλων του Federal Bureau of Investigation (FBI) κατά τη διαδικασία αντιτράστ που κίνησαν οι αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς και η δήλωση της Cerestar.

18 Επιπλέον, στα σημεία 161 και 162 της ανακοίνωσης των αιτιάσεων αναφερόταν ότι, προς εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης, η Επιτροπή θα ελάμβανε υπόψη της τα πραγματικά περιστατικά όπως αυτά περιγράφονταν και αξιολογούνταν στο εν λόγω κεφάλαιο Γ και ότι, προς καθορισμό του προστίμου που επρόκειτο να επιβάλει σε κάθε επιχείρηση, θα ελάμβανε υπόψη της, μεταξύ άλλων, τον ρόλο που διαδραμάτισε καθεμία από αυτές στις παράνομες συμφωνίες, όπως αυτές περιγράφονταν στο μέρος Ι της εν ανακοίνωσης αυτής.

19 Τέλος, τα σημεία 57 και 58 της εν λόγω ανακοίνωσης ανέφεραν τις διμερείς συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν τον Ιανουάριο του 1991 μεταξύ της ADM και, αντιστοίχως, της JBL, της HLR καθώς και της H & R με σκοπό τη θέση της σύμπραξης σε εφαρμογή.

Η δήλωση της ADM

20 Η δήλωση της ADM περιέχει λεπτομερή περιγραφή, συνοδευόμενη από αριθμητικά στοιχεία, των μηχανισμών της σύμπραξης και, ειδικότερα, των αποφάσεων που έλαβαν οι κατηγορούμενες επιχειρήσεις κατά τις συναντήσεις τους από τον Μάρτιο του 1991 έως τον Μάιο του 1995.

Η έκθεση του FBI

21 Η έκθεση του FBI περιέχει την εκ μέρους πρώην εκπροσώπου της ADM περιγραφή των μηχανισμών της σύμπραξης και, ειδικότερα, πληροφορίες σχετικές με τις συναντήσεις που είχαν πραγματοποιηθεί μεταξύ των κατηγορουμένων επιχειρήσεων. Η έκθεση αυτή αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι οργανώνονταν συναντήσεις στις οποίες μετείχαν εκπρόσωποι κάθε επιχείρησης μέλους της σύμπραξης, μεταξύ των οποίων και συναντήσεις αποκαλούμενες masters, στις οποίες ελάμβαναν μέρος οι πλέον υψηλόβαθμοι από τους εκπροσώπους αυτούς, και αφορούσαν τους προσανατολισμούς και τους μηχανισμούς της σύμπραξης, ενώ στις συναντήσεις τις αποκαλούμενες sherpa μετείχαν εκπρόσωποι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή των μηχανισμών αυτών στην πράξη. Σύμφωνα με την ίδια αυτή έκθεση, ο εξεταζόμενος είχε την εντύπωση ότι άλλος πρώην εκπρόσωπος της ADM, ο επονομαζόμενος «Σοφός», ο οποίος μετείχε και στα δύο είδη συναντήσεων που προαναφέρθηκαν, είχε την ιδέα του μηχανισμού της σύμπραξης του λεγομένου «ρύθμιση G-4/5» και είχε διαδραματίσει αρκετά ενεργό ρόλο στην εφαρμογή του μηχανισμού αυτού.

Η δήλωση της Cerestar

22 Η δήλωση της Cerestar περιέχει συνοπτική περιγραφή των πολυμερών συναντήσεων μεταξύ των εκπροσώπων των κατηγορουμένων επιχειρήσεων, καθώς και των αποφάσεων που λαμβάνονταν στις συναντήσεις αυτές. Στη δήλωση αυτή διευκρινίζεται ότι ο εκπρόσωπος της Cerestar είχε την εντύπωση ότι ο εκπρόσωπος της ADM διαδραμάτιζε στις συναντήσεις αυτές ρόλο κινητήριας δύναμης.

Η επίδικη απόφαση

23 Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της επίδικης απόφασης, οι πέντε επιχειρήσεις στις οποίες απευθύνθηκε η απόφαση «έχουν παραβιάσει το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης […] λόγω της συμμετοχής τους σε διαρκή συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική στον τομέα του κιτρικού οξέος».

24 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της απόφασης αυτής ορίζει ότι η παράβαση διήρκεσε από τον Μάρτιο του 1991 έως τον Μάιο του 1995 στην περίπτωση των ADM, HLR, H & R και JBL και από τον Μάιο του 1992 έως τον Μάιο του 1995 στην περίπτωση της Cerestar.

25 Το άρθρο 3 της εν λόγω απόφασης έχει ως ακολούθως:

«Επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα για την αναφερόμενη στο άρθρο 1 παράβαση:

α) [ADM]:πρόστιμο de 39,69 εκατομμυρίων ευρώ,

β) [Cerestar]: πρόστιμο 170 000 ευρώ,

γ) [HLR]: πρόστιμο 63,5 εκατομμυρίων ευρώ,

δ) [H & R]: πρόστιμο 14,22 εκατομμυρίων ευρώ,

ε) [JBL]: πρόστιμο 17,64 εκατομμυρίων ευρώ.»

26 Για τον καθορισμό του ύψους των προστίμων, η Επιτροπή εφάρμοσε στην επίδικη απόφαση τη μέθοδο που περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές καθώς και στην ανακοίνωση περί συνεργασίας.

27 Πρώτον, η Επιτροπή καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης.

28 Όσον αφορά, καταρχάς, τη σοβαρότητα της παράβασης, η Επιτροπή, με την αιτιολογική σκέψη 230 της επίδικης απόφασης, χαρακτήρισε τη διαπραχθείσα παράβαση πολύ σοβαρή, λαμβανομένων υπόψη της φύσης της, του πραγματικού αντίκτυπού της στην αγορά του κιτρικού οξέος εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, καθώς και της έκτασης της γεωγραφικής αγοράς την οποία αφορούσε η παράβαση.

29 Περαιτέρω, με την αιτιολογική σκέψη 233 της εν λόγω απόφασης, η Επιτροπή έκρινε ότι έπρεπε να ληφθεί υπόψη η πραγματική οικονομική ικανότητα της επιχείρησης να προξενήσει βλάβη στον ανταγωνισμό και να καθοριστεί το πρόστιμο σε επίπεδο που να του εξασφαλίζει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, στηριζόμενη στον παγκόσμιο κύκλο εργασιών που είχαν πραγματοποιήσει οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις με την πώληση κιτρικού οξέος κατά τη διάρκεια του 1995, τελευταίου έτους της παράβασης, η Επιτροπή κατένειμε τις επιχειρήσεις αυτές σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη, κατέταξε τη H & R, που κατείχε το 22 % της παγκόσμιας αγοράς, στη δεύτερη κατέταξε τις ADM και JBL, με μερίδια αγοράς [εμπιστευτικό] καθώς και τη HLR με μερίδιο αγοράς 9 % και, στην τρίτη κατηγορία, τη Cerestar, με μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς 2,5 %. Στη βάση αυτή, η Επιτροπή καθόρισε αρχικά ποσά, αντιστοίχως, 35 εκατομμυρίων ευρώ για την επιχείρηση που κατατάχθηκε στην πρώτη κατηγορία, 21 εκατομμυρίων ευρώ γι' αυτές που κατατάχθηκαν στη δεύτερη κατηγορία και 3,5 εκατομμυρίων ευρώ για την επιχείρηση που κατατάχθηκε στην τρίτη κατηγορία.

30 Επιπλέον, για να εξασφαλίσει ότι το πρόστιμο θα έχει επαρκές αποτρεπτικό αποτέλεσμα, η Επιτροπή προέβη σε προσαρμογή αυτών των βασικών ποσών. Προς τούτο, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος και τους συνολικούς πόρους των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, εκφραζόμενους με το συνολικό παγκόσμιο κύκλο εργασιών τους, η Επιτροπή πολλαπλασίασε επί 2 τα ποσά που είχαν αρχικά καθοριστεί για την ADM και τη HLR και επί 2,5 το ποσό που αρχικά είχε καθοριστεί για τη H & R.

31 Εξάλλου, από τις αιτιολογικές σκέψεις 249 και 250 της επίδικης απόφασης προκύπτει ότι, για να ληφθεί υπόψη η διάρκεια της παράβασης που διέπραξε κάθε επιχείρηση, τα καθορισθέντα κατά τα ανωτέρω ποσά προσαυξήθηκαν κατά 10 % για κάθε έτος συμμετοχής στη σύμπραξη, ήτοι προσαυξήθηκαν κατά 40 % όσον αφορά τις ADM, HLR, H & R και JBL και κατά 30 % όσον αφορά τη Cerestar.

32 Έτσι, με την αιτιολογική σκέψη 254 της επίδικης απόφασης, η Επιτροπή καθόρισε το βασικό ποσό των προστίμων σε 58,8 εκατομμύρια ευρώ όσον αφορά την ADM. Όσον αφορά τις Cerestar, HLR, H & R και JBL, τα βασικά ποσά καθορίστηκαν, αντιστοίχως, στα 4,55, 58,8, 122,5 και 29,4 εκατομμύρια ευρώ.

33 Δεύτερον, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 273 της επίδικης απόφασης, τα βασικά ποσά των προστίμων που θα επιβάλλονταν στην ADM και στη HLR προσαυξήθηκαν κατά 35 % λόγω επιβαρυντικών περιστάσεων, με την αιτιολογία ότι οι επιχειρήσεις αυτές είχαν διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη στο πλαίσιο της σύμπραξης.

34 Ειδικότερα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της, στις αιτιολογικές σκέψεις 263 και 264 της απόφασης αυτής, τις διμερείς συναντήσεις μεταξύ της ADM και τριών άλλων επιχειρήσεων που μετείχαν στη σύμπραξη ως ένδειξη του ότι η ADM είχε διαδραματίσει ρόλο υποκινητή της σύμπραξης, προσθέτοντας ότι και άλλα στοιχεία συνέβαλλαν στην απόδειξη του ρόλου της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

35 Συναφώς, στις αιτιολογικές σκέψεις 265 και 266 της επίδικης απόφασης, η Επιτροπή αναφέρεται σε ορισμένα πραγματικά περιστατικά που αντλούνται από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar.

36 Τρίτον, στις αιτιολογικές σκέψεις 274 έως 291 της απόφασης αυτής, η Επιτροπή εξετάζει και απορρίπτει τα αιτήματα ορισμένων επιχειρήσεων για την αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων

37 Τέταρτον, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 293 της επίδικης απόφασης, προσάρμοσε τα κατά τον τρόπο αυτόν υπολογισθέντα ποσά για τη Cerestar και για τη H & R, ούτως ώστε να μην υπερβαίνουν το όριο του 10 % του ολικού ετήσιου κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων αυτών.

38 Τέλος, πέμπτον, κατ' εφαρμογήν της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, η Επιτροπή χορήγησε στις κατηγορούμενες επιχειρήσεις μείωση του ποσού των αντιστοίχων προστίμων τους.

39 Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 305 και 310 της επίδικης απόφασης, στη Cerestar χορηγήθηκε, κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοίνωσης αυτής, «πολύ σημαντική μείωση», ήτοι 90 %, του ποσού του προστίμου που θα της επιβαλλόταν αν δεν είχε συνεργαστεί, με την αιτιολογία ότι ήταν η πρώτη επιχείρηση που έδωσε στην Επιτροπή στοιχεία καθοριστικής σημασίας για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης

40 Παράλληλα, η Επιτροπή απέρριψε, με την αιτιολογική σκέψη 306 της επίδικης απόφασης, τα επιχειρήματα με τα οποία η ADM προσπάθησε να αποδείξει ότι έπρεπε να θεωρηθεί ως η πρώτη επιχείρηση που παρέσχε τα στοιχεία αυτά, της χορήγησε δε, κατ' εφαρμογήν του τίτλου Δ της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, «αξιόλογη μείωση», ήτοι 50 %, του ποσού του προστίμου που θα της επιβαλλόταν αν δεν είχε συνεργαστεί.

41 Εξάλλου, στις JBL, H & R και HLR χορηγήθηκε μείωση, αντιστοίχως, 40 %, 30 % και 20 % του ποσού των προστίμων που θα τους είχαν επιβληθεί αν δεν είχαν συνεργαστεί.

Η ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

42 Στις 28 Φεβρουαρίου 2002, η ADM άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγή κατά της επίδικης απόφασης.

43 Στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής, η ADM ζήτησε την ακύρωση του άρθρου 1 της επίδικης απόφασης καθόσον διαπιστώνει ότι η ADM μετέσχε στον περιορισμό της παραγωγικής ικανότητας της αγοράς του κιτρικού οξέος και στον ορισμό ενός παραγωγού ο οποίος θα είχε ηγετική θέση όσον αφορά τις αυξήσεις των τιμών σε κάθε εθνικό τμήμα της εν λόγω αγοράς, την ακύρωση του άρθρου 3 της απόφασης αυτής κατά το μέρος που την αφορά και, επικουρικώς, τη μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε.

44 Προς στήριξη της προσφυγής της, η ADM προέβαλε διάφορους λόγους ακύρωσης όσον αφορά το ύψος του προστίμου που της επιβλήθηκε, αμφισβητώντας, μεταξύ άλλων, την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης, τον χαρακτηρισμό της προσφεύγουσας ως πρωτεργάτη της σύμπραξης την οποία αφορά η απόφαση, την εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων και της συνεργασίας που προσέφερε κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας.

45 Πρώτον, όσον αφορά τη σοβαρότητα της παράβασης, η ADM υποστήριξε ότι, στο πλαίσιο της εκτίμησης του πραγματικού αντίκτυπου της σύμπραξης, η Επιτροπή διέπραξε σφάλματα κατά τον καθορισμό της σχετικής αγοράς, καθόσον δεν όρισε προηγουμένως την αγορά αυτή και, ως εκ τούτου, παρέλειψε να λάβει υπόψη της, κατά τον καθορισμό αυτόν, τα προϊόντα υποκατάστασης του κιτρικού οξέος.

46 Το Πρωτοδικείο, αφού διαπίστωσε, με τη σκέψη 201 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η ADM δεν είχε αποδείξει ότι ο αντίκτυπος της σχετικής με το κιτρικό οξύ σύμπραξης στην ευρύτερη αγορά στην οποία αναφερόταν ήταν ανύπαρκτος ή, τουλάχιστον, αμελητέος, απέρριψε τον λόγο αυτόν.

47 Δεύτερον, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, η ADM προσήψε στην Επιτροπή ότι υπέπεσε σε σφάλματα κατά την εκτίμηση των στοιχείων που έλαβε υπόψη για να προβεί στον χαρακτηρισμό αυτόν. Αφενός, η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε ένα έγγραφο που είχε καταρτιστεί από αρχές τρίτου κράτους, ήτοι την έκθεση του FBI, κατά παραβίαση των διαδικαστικών εγγυήσεων, στο μέτρο που, μεταξύ άλλων, δεν της δόθηκε η δυνατότητα να λάβει θέση επί του κύρους του εν λόγω εγγράφου. Αφετέρου, υποστήριξε ότι η Επιτροπή δεν σεβάστηκε τα δικαιώματα άμυνάς της λόγω του ότι δεν ανέφερε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ούτε τον χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης ούτε τα στοιχεία που άντλησε από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar προς απόδειξη αυτού του ηγετικού ρόλου.

48 Με τη σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ότι η Επιτροπή, για να προβεί στον χαρακτηρισμό αυτόν, στηρίχθηκε σε τρία στοιχεία, ήτοι στις διμερείς συναντήσεις, στην έκθεση του FBI και στη δήλωση της Cerestar.

49 Όσον αφορά τις διμερείς συναντήσεις, το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη σκέψη 226 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτίμησης θεωρώντας ότι πρόκειται για πρόσθετη ένδειξη σε σχέση προς τα δύο άλλα στοιχεία, που είναι η έκθεση του FBI και η δήλωση της Cerestar, αποδεικνύουσα ότι η ADM είχε διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη της σύμπραξης.

50 Όσον αφορά την έκθεση του FBI, το Πρωτοδικείο θεώρησε, με τη σκέψη 268 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή, επισυνάπτοντας την έκθεση αυτή στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, παρέσχε στην ADM τη δυνατότητα να λάβει θέση επί του κύρους της εν λόγω έκθεσης, ειδικότερα όσον αφορά τυχόν διαδικαστικές παρατυπίες οφειλόμενες στο γεγονός ότι είχε ληφθεί υπόψη η έκθεση αυτή. Αφού διαπίστωσε ότι η ADM ουδέποτε κατά τη διοικητική διαδικασία αμφισβήτησε την έκθεση αυτή, το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη σκέψη 270 της απόφασης αυτής, ότι η Επιτροπή δεν προσέβαλε τα διαδικαστικά δικαιώματα της προσφεύγουσας.

51 Όσον αφορά τη δήλωση της Cerestar, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, με τη σκέψη 290 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι το περιεχόμενό της συμπίπτει με εκείνο της έκθεσης του FBI, οπότε η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτίμησης

προσδίδοντας στη δήλωση αυτή μεγαλύτερη αποδεικτική ισχύ απ' ό,τι σε άλλα στοιχεία, τα οποία επικαλέστηκε η προσφεύγουσα προς απόδειξη του ότι δεν είχε διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη της σύμπραξης.

52 Κατά τα λοιπά, το Πρωτοδικείο έκρινε, με τις σκέψεις 436 έως 439 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων που απεστάλη στις κατηγορούμενες επιχειρήσεις περιείχε τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούσαν να στηρίξουν το πρόστιμο που η Επιτροπή σχεδίαζε να τους επιβάλει. Αφενός, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη, σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας, να ενημερώσει την ADM ότι επρόκειτο να χαρακτηριστεί ως πρωτεργάτης της σύμπραξης. Αφετέρου, δεδομένου ότι η έκθεση του FBI και η δήλωση της Cerestar είχαν επισυναφθεί στην ανακοίνωση αυτή, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ADM δεν μπορούσε να επικαλεστεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της, έστω και αν η Επιτροπή δεν ανέφερε ρητώς, στο τμήμα της εν λόγω ανακοίνωσης που αφορούσε την περιγραφή των πραγματικών περιστατικών, ότι θα μπορούσε να θεωρήσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης ούτε είχε αναφέρει τα στοιχεία τα οποία θα ελάμβανε υπόψη της για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό.

53 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον ισχυρισμό της ADM που αφορούσε τον χαρακτηρισμό της ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

54 Τρίτον, η ADM υποστήριξε ότι η Επιτροπή κακώς δεν της αναγνώρισε την ελαφρυντική περίσταση που προβλέπεται στο σημείο 3, τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, ενώ η ίδια έπαυσε να συμμετέχει στη σύμπραξη ταυτόχρονα με τις πρώτες επεμβάσεις των αρχών ανταγωνισμού των Ηνωμένων Πολιτειών.

55 Το Πρωτοδικείο, αφού ερμήνευσε, με τις σκέψεις 335 και 336 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το σημείο 3, τρίτη περίπτωση, των κατευθυντηρίων γραμμών, κατέληξε, με τη σκέψη 338 της απόφασης αυτής, στο συμπέρασμα ότι αυτή η ελαφρυντική περίσταση δεν μπορεί να αναγνωριστεί αυτεπαγγέλτως, αλλά εξαρτάται από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπό κρίση περίπτωσης. Όμως, κατά το Πρωτοδικείο, ο μυστικός χαρακτήρας της επίδικης σύμπραξης καταδεικνύει ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις διέπραξαν εσκεμμένως την παράβαση που τους προσάπτεται, οπότε, σύμφωνα με τη νομολογία του, η παύση μιας τέτοιας παράβασης δεν μπορεί να

θεωρηθεί ως ελαφρυντική περίσταση αν καθορίστηκε από την επέμβαση της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, το Πρωτοδικείο απέρριψε τον ισχυρισμό της ADM περί του ότι δεν ελήφθη υπόψη το στοιχείο αυτό ως ελαφρυντική περίσταση.

56 Τέταρτον, η ADM προσήψε στην Επιτροπή ότι δεν της χορήγησε «πολύ σημαντική» μείωση, κατά την έννοια του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, του ποσού του προστίμου που θα της είχε επιβληθεί αν δεν είχε συνεργαστεί, ενώ υπήρξε η πρώτη επιχείρηση που παρέσχε στην Επιτροπή καθοριστικής σημασίας στοιχεία για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης.

57 Το Πρωτοδικείο απέρριψε και τον ισχυρισμό αυτόν, κρίνοντας, με τις σκέψεις 377 και 378 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι ορθώς η Επιτροπή δεν χορήγησε «πολύ σημαντική» μείωση του ποσού του προστίμου λαμβανομένου υπόψη του ρόλου πρωτεργάτη που είχε διαδραματίσει η ADM στο πλαίσιο της σύμπραξης.

58 Τέλος, το Πρωτοδικείο δέχθηκε, κατά τα λοιπά, τον ισχυρισμό της ADM ότι, στην αιτιολογική σκέψη 158 της επίδικης απόφασης, ελήφθησαν αντικανονικά υπόψη ορισμένα στοιχεία που δεν είχαν μνημονευθεί στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Ως εκ τούτου, ακύρωσε το άρθρο 1 της απόφασης αυτής καθόσον, σε συνδυασμό με την εν λόγω αιτιολογική σκέψη, διαπιστώνει ότι η ADM, αφενός, πάγωσε, περιόρισε και κατάργησε τις ικανότητες παραγωγής κιτρικού οξέος και, αφετέρου, όρισε τον παραγωγό ο οποίος θα είχε ηγετική θέση στις αυξήσεις των τιμών σε κάθε εθνικό τμήμα της σχετικής αγοράς. Ωστόσο, θεωρώντας ότι τα στοιχεία αυτά είχαν πλεοναστικό χαρακτήρα σε σχέση προς τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της σύμπραξης, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν έπρεπε να τροποποιήσει το ποσό του προστίμου που είχε καθορίσει η Επιτροπή όσον αφορά την ADM. Τέλος, το Πρωτοδικείο την καταδίκασε στο σύνολο των δικαστικών εξόδων, πλην του ενός δεκάτου των δικών της εξόδων, με το οποίο επιβαρύνθηκε η Επιτροπή.

Αιτήματα των διαδίκων

59 Η ADM ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στον βαθμό που το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή κατά της επίδικης απόφασης·

— να ακυρώσει το άρθρο 3 της επίδικης απόφασης στο μέτρο που την αφορά·

— επικουρικά, να μεταρρυθμίσει το εν λόγω άρθρο 3 και να ακυρώσει ή να μειώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε·

— επικουρικότερα, να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να αποφανθεί σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου, και

— εν πάση περιπτώσει, να υποχρεώσει την Επιτροπή να φέρει τα δικαστικά έξοδά της καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η ADM τόσο ενώπιον του Πρωτοδικείου όσο και ενώπιον του Δικαστηρίου.

60 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναίρεσης, και

— να καταδικάσει την ADM στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αίτησης αναίρεσης

61 Η αναιρεσείουσα προβάλλει εννέα λόγους αναίρεσης αντλούμενους αντιστοίχως:

— ως προς τους πέντε πρώτους λόγους, από διάφορα νομικά σφάλματα του Πρωτοδικείου όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης·

— ως προς τον έκτο λόγο αναίρεσης, από νομικό σφάλμα του Πρωτοδικείου όσον αφορά την άρνηση αναγνώρισης υπέρ της ADM ελαφρυντικών περιστάσεων συνδεομένων με την παύση της συμμετοχής της στη σύμπραξη·

— ως προς τον έβδομο και τον όγδοο λόγο αναίρεσης, από παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και από νομικό σφάλμα του Πρωτοδικείου όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, και

— ως προς τον ένατο λόγο αναίρεσης, από παραβίαση της αρχής σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή οφείλει να τηρεί τους κανόνες τους οποίους η ίδια έχει επιβάλει στον εαυτό της όσον αφορά τον καθορισμό της σχετικής αγοράς στο πλαίσιο της εκτίμησης της σοβαρότητας της παράβασης.

Επί του πρώτου λόγου αναίρεσης, που αντλείται από νομικό σφάλμα κατά την εκτίμηση του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας της ADM όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της ως πρωτεργάτη

Επιχειρήματα των διαδίκων

62 Με τον λόγο αυτόν, που περιλαμβάνει δύο σκέλη, η ADM επικαλείται προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της από το Πρωτοδικείο.

63 Με το πρώτο σκέλος, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι διαπίστωσε, με τις σκέψεις 437 και 438 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή ανέφερε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τα κύρια πραγματικά στοιχεία που χαρακτήριζαν τη σοβαρότητα της συμπεριφοράς της, ενώ στην ανακοίνωση αυτή δεν αναφερόταν το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα ήταν δυνατό να θεωρηθεί πρωτεργάτης της σύμπραξης. Όμως, ο ρόλος του πρωτεργάτη είναι ένα από τα κύρια στοιχεία που πρέπει να συνάγονται από την ανακοίνωση των αιτιάσεων, άλλως προσβάλλονται τα δικαιώματα άμυνας της ενδιαφερόμενης επιχείρησης.

64 Με το δεύτερο σκέλος, η ADM υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν ενημέρωσε, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που έλαβε υπόψη στην επίδικη απόφαση για να καταλήξει στο ότι η ADM είχε διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη. Το γεγονός απλώς και μόνον ότι επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση αυτή έγγραφα από τα οποία προέκυπταν τα πραγματικά αυτά περιστατικά δεν ήταν αρκετό ώστε να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματα άμυνας της αναιρεσείουσας.

65 Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτός ο λόγος αναίρεσης δεν είναι βάσιμος. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, αναφέροντας, στο σημείο 158 της ανακοίνωσης των αιτιάσεων, ότι θα ελάμβανε υπόψη τον ρόλο που διαδραμάτισε ατομικώς κάθε επιχείρηση που μετέσχε στην παράβαση όταν θα εκτιμούσε τη σοβαρότητα της παράβασης αυτής, ανταποκρίθηκε στις νομολογιακές επιταγές που υπενθυμίζει η ίδια η αναιρεσείουσα, όπως έκρινε το Πρωτοδικείο.

66 Κατά την Επιτροπή, το δεύτερο σκέλος του λόγου αναίρεσης είναι ανενεργό, καθόσον το Πρωτοδικείο έκρινε σε άλλο σημείο ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να εκθέσει, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, τα πραγματικά περιστατικά που θα την οδηγούσαν να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης. Εν πάση περιπτώσει, το εν λόγω σκέλος είναι αβάσιμο, καθόσον τα πραγματικά αυτά περιστατικά ήταν γνωστά στην ADM, καθόσον προέκυπταν από τα έγγραφα που είχαν επισυναφθεί στην ανακοίνωση αυτή. Εξάλλου, διάφορα σημεία της εν λόγω ανακοίνωσης αναφέρονταν ρητώς στην αναιρεσείουσα. Κατά συνέπεια, παρασχέθηκε στην προσφεύγουσα η δυνατότητα να διατυπώσει τις αντιρρήσεις της ως προς τα έγγραφα που χρησιμοποιήθηκαν προς απόδειξη του ρόλου του πρωτεργάτη κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, οπότε δεν υπήρξε προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

— Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναίρεσης

67 Από τις διαπιστώσεις που περιέχονται στη σκέψη 437 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων που απηύθυνε στην ADM, η Επιτροπή χαρακτήρισε την παράβαση που προσήπτε στις κατηγορούμενες επιχειρήσεις ως πολύ σοβαρή και δήλωσε την πρόθεσή της να καθορίσει το ύψος των προστίμων σε επίπεδο επαρκώς αποτρεπτικό. Στο πλαίσιο αυτό, από τις αιτιολογικές σκέψεις 158, 161 και 162 της εν λόγω ανακοίνωσης προκύπτει επίσης ότι η Επιτροπή θα ελάμβανε υπόψη τον ρόλο που διαδραμάτισε ατομικά καθεμία από τις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στην παράβαση.

68 Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, την οποία υπενθύμισε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 434 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή, αν αναφέρει ρητώς, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι πρόκειται να εξετάσει το αν πρέπει να επιβάλει πρόστιμα στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και αν αναφέρει τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούν να επισύρουν πρόστιμο, όπως είναι η σοβαρότητα και η διάρκεια της φερόμενης παράβασης και το γεγονός ότι αυτή διεπράχθη «εκ προθέσεως ή εξ αμελείας», πληροί την υποχρέωσή της σεβασμού του δικαιώματος ακρόασης των επιχειρήσεων. Η Επιτροπή, ενεργώντας έτσι, τους παρέχει τα αναγκαία στοιχεία για να αμυνθούν όχι μόνον ως προς τη διαπίστωση της παράβασης, αλλά και κατά της επιβολής προστίμου (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 428, καθώς και της 18ης Δεκεμβρίου 2008, C-101/07 P και C-110/07 P, Coop de France bétail et viande κατά Επιτροπής, σκέψη 49).

69 Εξάλλου, από τη νομολογία προκύπτει ότι τυχόν υποχρέωση της Επιτροπής να γνωστοποιεί στις κατηγορούμενες επιχειρήσεις, κατά το στάδιο της ανακοίνωσης των αιτιάσεων, συγκεκριμένα στοιχεία ως προς το επίπεδο των προστίμων που σχεδιάζει να επιβάλει θα προδίκαζε κατά τρόπον ανάρμοστο την τελική της απόφαση (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 21).

70 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο χαρακτηρισμός μιας επιχείρησης ως πρωτεργάτη μιας σύμπραξης έχει σημαντικές συνέπειες ως προς το ύψος του προστίμου που θα επιβληθεί στην ούτω χαρακτηρισθείσα επιχείρηση. Σύμφωνα με το σημείο 2 των κατευθυντηρίων γραμμών, πρόκειται για επιβαρυντική περίσταση που συνεπάγεται μη αμελητέα αύξηση του βασικού ποσού του προστίμου. Ομοίως, κατά τον τίτλο Β, στοιχείο ε΄, της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, ένας τέτοιος χαρακτηρισμός αποκλείει εκ προοιμίου τη χορήγηση πολύ σημαντικής μείωσης του προστίμου, έστω και αν η χαρακτηρισθείσα ως πρωτεργάτης επιχείρηση πληροί όλες τις λοιπές προϋποθέσεις της διάταξης αυτής ώστε να τύχει τέτοιας μείωσης.

71 Συνεπώς, στην Επιτροπή εναπόκειται να τονίσει, με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, τα στοιχεία που θεωρεί κρίσιμα ώστε να παράσχει στην κατηγορούμενη επιχείρηση που μπορεί να θεωρηθεί πρωτεργάτης της σύμπραξης τη δυνατότητα να απαντήσει στη σχετική αιτίαση. Ωστόσο, δεδομένου ότι η ανακοίνωση αυτή παραμένει ένα στάδιο της διαδικασίας λήψης της τελικής απόφασης και δεν αποτελεί, επομένως, την τελική θέση

της Επιτροπής, δεν μπορεί να απαιτηθεί από την τελευταία να προβεί, ήδη κατά το στάδιο αυτό, στον νομικό χαρακτηρισμό των στοιχείων στα οποία θα στηρίξει την απόφασή της για να χαρακτηρίσει ορισμένη επιχείρηση ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

72 Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στο Πρωτοδικείο ότι υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας ότι η Επιτροπή μπορούσε να μην αναφέρει με την ανακοίνωση των αιτιάσεων ότι υπήρχε πιθανότητα να προσδώσει στην ADM τον χαρακτηρισμό του πρωτεργάτη.

73 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

— Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου λόγου αναίρεσης

74 Με το σκέλος αυτό, η ADM υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο, κρίνοντας στη σκέψη 439 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ότι της δόθηκε η δυνατότητα να διατυπώσει την άποψή της επί ορισμένων πραγματικών περιστατικών που ελήφθησαν υπόψη για τον χαρακτηρισμό της ως πρωτεργάτη στο πλαίσιο της σύμπραξης, καθόσον τα πραγματικά αυτά περιστατικά προέκυπταν από τα έγγραφα που επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνάς της.

75 Για να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, η Επιτροπή στηρίχθηκε, στις αιτιολογικές σκέψεις 265 και 266 της επίδικης απόφασης, σε πραγματικά περιστατικά που άντλησε από την έκθεση του FBI καθώς και από τη δήλωση της Cerestar.

76 Έτσι, αφενός, η εν λόγω αιτιολογική σκέψη 265, που παραθέτει την έκθεση του FBI, αναφέρει ότι «ο μηχανισμός της ρύθμισης G-4/5 φαίνεται ότι ήταν ιδέα του [άλλου αυτού εκπροσώπου της ADM], ο οποίος είχε αρκετά ενεργό ρόλο στη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 1991 στη Βασιλεία, στην οποία διαμορφώθηκε η συμφωνία για το κιτρικό οξύ», καθώς και ότι ο εν λόγω εκπρόσωπος «θεωρούνταν ως "ο Νέστωρ" ενώ ο [όνομα του αντιπροσώπου της Jungbunzlauer] τον αναγόρευσε σε "Δάσκαλο"».

77 Αφετέρου, η εν λόγω αιτιολογική σκέψη 266 περιέχει απόσπασμα της δήλωσης της Cerestar, σύμφωνα με το οποίο «αν και οι [όνομα των αντιπροσώπων της HLR και της JBL] προήδρευαν συνήθως στις συνεδριάσεις masters, η [Cerestar] είχε τη σαφή εντύπωση ότι ο [όνομα αντιπροσώπου της ADM] διαδραμάτιζε ηγετικό ρόλο. Ο [όνομα αντιπροσώπου της ADM] προήδρευε στις συνεδριάσεις sherpa και είχε την τάση να προετοιμάζει την ημερήσια διάταξη και να υποβάλλει τις προτάσεις για τους καταλόγους των τιμών που επρόκειτο να συμφωνηθούν».

78 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο δεν επιβεβαίωσε την αρχή σύμφωνα με την οποία δεν ήταν υποχρεωμένη να αναφέρει, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, τα πραγματικά στοιχεία που την οδήγησαν να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη. Πράγματι, το Πρωτοδικείο εκφράστηκε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ως εξής:

«438 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας των εμπλεκομένων επιχειρήσεων δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να αναφέρει κατά τρόπο ακριβέστερο, στην ανακοίνωση αιτιάσεων, τον τρόπο κατά τον οποίο θα χρησιμοποιήσει, ενδεχομένως, [τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούν να στηρίξουν το πρόστιμο] για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Ειδικότερα, η Επιτροπή δεν όφειλε να αναφέρει ούτε ότι μπορούσε να θεωρήσει την ADM πρωτεργάτη της συμπράξεως ούτε το μέγεθος της προσαυξήσεως που θα εφάρμοζε ενδεχομένως στο πρόστιμο της ADM για τον λόγο αυτόν […]

439 […] πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή προσάρτησε [την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar] στην ανακοίνωση αιτιάσεων και ότι δόθηκε έτσι η δυνατότητα στα μέρη να εκφράσουν τις απόψεις τους επί του θέματος αυτού, συμπεριλαμβανομένης της χρησιμοποιήσεως των στοιχείων αυτών ως αποδεικτικών.»

79 Ως εκ τούτου, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή είχε σεβαστεί τα δικαιώματα άμυνας της ADM, καθόσον επισύναψε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τα αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία προκύπτουν τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στήριξε την επίδικη απόφαση για να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

80 Ωστόσο, κατόπιν αυτής της διευκρίνισης, και έστω κι αν δεν μπορεί να προσαφθεί στο Πρωτοδικείο ότι υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας, στη σκέψη 438 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αναφέρει με την ανακοίνωση των αιτιάσεων τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιούσε τα πραγματικά στοιχεία για να καθορίσει το επίπεδο του προστίμου ούτε, ειδικότερα, αν είχε την πρόθεση να χαρακτηρίσει, βάσει των πραγματικών αυτών στοιχείων, ορισμένη επιχείρηση ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, η Επιτροπή όφειλε, τουλάχιστον, να αναφέρει αυτά τα πραγματικά στοιχεία.

81 Πάντως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, δεν μνημονεύθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στήριξε τις αιτιολογικές σκέψεις 265 και 266 της επίδικης απόφασης και τα οποία άντλησε από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar.

82 Πράγματι, όπως ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 40 των προτάσεών του, το Πρωτοδικείο, με τη σκέψη 439 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, δεν θεώρησε ότι τα καθοριστικής σημασίας στοιχεία μνημονεύονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, διαπίστωσε όμως ότι το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή επισύναψε στην εν λόγω ανακοίνωση τα έγγραφα από τα οποία προκύπτουν τα πραγματικά αυτά στοιχεία επέτρεψε στην ADM να διατυπώσει την άποψή της σχετικά με τη χρησιμοποίηση αυτών των εγγράφων ως αποδείξεων, αλλά και σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά που περιγράφονταν στα έγγραφα αυτά.

83 Πρέπει, συνεπώς, να εξεταστεί μήπως το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας ότι η Επιτροπή, ενεργώντας κατά τον τρόπο αυτόν, σεβάστηκε τα δικαιώματα άμυνας της αναιρεσείουσας.

84 Πρέπει να υπομνησθεί ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας σε κάθε διαδικασία ικανή να καταλήξει σε κυρώσεις, ιδίως στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου που πρέπει να τηρείται ακόμη και αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικής φύσης (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 10ης Μαΐου 2007, C-328/05 P, SGL Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-3921, σκέψη 70).

85 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιτάσσει, μεταξύ άλλων, να παρέχεται, κατά τη διοικητική διαδικασία, στην επιχείρηση που αποτελεί το αντικείμενο έρευνας η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της επί του υποστατού και του κρίσιμου χαρακτήρα των προβαλλόμενων πραγματικών περιστατικών, καθώς και επί των εγγράφων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει τον ισχυρισμό της σχετικά με την ύπαρξη παράβασης της Συνθήκης (βλ. προμνησθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 10 απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-407/04, Dalmine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-829, σκέψη 44, καθώς και προμνησθείσα απόφαση SGL Carbon κατά Επιτροπής, σκέψη 71).

86 Η ανακοίνωση των αιτιάσεων είναι, μεταξύ άλλων, εκείνη που παρέχει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις που αποτελούν το αντικείμενο έρευνας να λάβουν γνώση των αποδεικτικών στοιχείων που κατέχει η Επιτροπή και καθιστά πλήρως αποτελεσματικά τα δικαιώματα άμυνας (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, σκέψεις 315 και 316, καθώς και της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψεις 66 και 67).

87 Συναφώς, η ανακοίνωση αυτή πρέπει να αναφέρει με σαφήνεια όλα τα ουσιώδη στοιχεία στα οποία στηρίζεται η Επιτροπή σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας (βλ. προμνησθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 14).

88 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιτάσσει, συνεπώς, να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, κατά τη διοικητική διαδικασία, η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της επί του υποστατού και του κρίσιμου χαρακτήρα των προβαλλόμενων πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων, καθώς και επί των εγγράφων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει τον ισχυρισμό της σχετικά με την ύπαρξη παράβασης (βλ. προμνησθείσα απόφαση Dalmine, σκέψη 44).

89 Όμως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, το γεγονός απλώς και μόνον ότι επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τα έγγραφα από τα οποία αντλήθηκαν τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων η ADM χαρακτηρίστηκε ως πρωτεργάτης της σύμπραξης δεν ανταποκρίνεται στις ανωτέρω επιταγές, καθόσον, με την εν λόγω ανακοίνωση, δεν της παρασχέθηκε η δυνατότητα να αμφισβητήσει τα πραγματικά αυτά περιστατικά και, κατά συνέπεια, να ασκήσει λυσιτελώς τα δικαιώματά της.

90 Πράγματι, διαπιστώνεται ότι τα αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία αντλήθηκαν τα πραγματικά περιστατικά που στήριξαν τον χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης στην επίδικη απόφαση ενέχουν αναγκαστικά, λόγω της φύσης τους, υποκειμενικό χαρακτήρα, καθόσον συνίστανται σε μαρτυρίες προσώπων που κατηγορούνταν στη διαδικασία λόγω παράβασης την οποία κίνησε η Επιτροπή ή άλλες εθνικές αρχές ανταγωνισμού.

91 Συγκεκριμένα, αφενός, η έκθεση του FBI αποτελεί καρπό της εξέτασης πρώην εκπροσώπου της ADM υπέρ του οποίου ίσχυε ασυλία στο πλαίσιο της διαδικασίας που διεξήγαγαν οι αρχές ανταγωνισμού των Ηνωμένων Πολιτειών.

92 Αφετέρου, το δεύτερο αποδεικτικό στοιχείο συνίσταται σε μια αυθόρμητη δήλωση της Cerestar, επιχείρησης η οποία είναι ανταγωνίστρια της ADM στην αγορά του κιτρικού οξέος και μετέσχε και η ίδια στην επίμαχη παράβαση.

93 Όμως, το γεγονός απλώς και μόνον ότι τα έγγραφα αυτά επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν επέτρεψε στην αναιρεσείουσα να εκτιμήσει την αξιοπιστία που απέδιδε η Επιτροπή σε κάθε ένα από τα στοιχεία που αναφέρονταν στα εν λόγω έγγραφα.

94 Ως εκ τούτου, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή, περιοριζόμενη να επισυνάψει στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τα έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία από τα οποία προέκυπταν τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε προκειμένου να χαρακτηρίσει, στην επίδικη απόφαση, την αναιρεσείουσα ως πρωτεργάτη στο πλαίσιο της σύμπραξης, χωρίς να

αναφέρει ρητώς τα πραγματικά αυτά περιστατικά στο κείμενο της εν λόγω ανακοίνωσης, παρέσχε στην ADM τη δυνατότητα να κάνει χρήση των δικαιωμάτων της.

95 Κατά συνέπεια, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας της ADM χαρακτηρίζοντάς την ως πρωτεργάτη της σύμπραξης βάσει στοιχείων που επικαλέστηκε μεν προς τον σκοπό αυτόν, τα οποία όμως δεν μνημονεύονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων την οποία απηύθυνε στην αναιρεσείουσα.

96 Συνεπώς, το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναίρεσης πρέπει να γίνει δεκτό.

Επί του δεύτερου, του τρίτου, του τέταρτου και του πέμπτου λόγου αναίρεσης, που αντλούνται από νομικές πλάνες ή παραμόρφωση των αποδεικτικών στοιχείων όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης

97 Κατόπιν της απάντησης που δόθηκε στον πρώτο λόγο αναίρεσης που προβάλλει η ADM, παρέλκει η ανάλυση του δεύτερου, του τρίτου, του τέταρτου και του πέμπτου λόγου αναίρεσης, που επίσης αφορούν τον χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης βάσει των στοιχείων που αντλήθηκαν από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar.

Επί του έκτου λόγου αναίρεσης, που αντλείται από νομική πλάνη όσον αφορά την εκ μέρους του Πρωτοδικείου εκτίμηση της μη αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

98 Η ADM υποστηρίζει ότι, θεωρώντας, με τη σκέψη 346 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αναγνωρίσει τις ελαφρυντικές περιστάσεις που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές για την περίπτωση παύσης της παράβασης, το Πρωτοδικείο προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία αυτών των κατευθυντηρίων γραμμών. Συγκεκριμένα, αντίθετα προς τα κριθέντα με τις σκέψεις 335 έως 340, η αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων δεν μπορεί να αποτελεί απλή ευχέρεια που παρέχεται στην Επιτροπή, ώστε αυτή να μπορεί να λάβει υπόψη της τον μυστικό χαρακτήρα της σύμπραξης προκειμένου να αναγνωρίσει ή όχι ελαφρυντικές περιστάσεις.

99 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η παύση της παράβασης δεν συνεπάγεται αυτομάτως δικαίωμα σε μείωση του προστίμου. Συναφώς, υποστηρίζει ότι διαθέτει διακριτική ευχέρεια όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τη συμπεριφορά της ενδιαφερόμενης επιχείρησης. Εν προκειμένω, η ADM δεν συνέβαλε αποφασιστικά στη διοικητική διαδικασία, οπότε δεν ήταν δυνατό να της αναγνωρισθούν ελαφρυντικές περιστάσεις.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

100 Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το σημείο 3 των κατευθυντηρίων γραμμών, το βασικό ποσό του προστίμου που καθόρισε η Επιτροπή μειώνεται, μεταξύ άλλων, οσάκις η εμπλεκόμενη επιχείρηση παύει την παράβαση ήδη με τις πρώτες επεμβάσεις της Επιτροπής.

101 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη σκέψη 338 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι μόνον οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υπό κρίση περίπτωσης με τις οποίες συγκεκριμενοποιείται η παύση της παράβασης με τις πρώτες ήδη επεμβάσεις της Επιτροπής μπορούν να δικαιολογήσουν την αναγνώριση της παύσης αυτής ως ελαφρυντικής περίστασης.

102 Ως εκ τούτου, το Πρωτοδικείο απέρριψε την άποψη της αναιρεσείουσας ότι ο τερματισμός της σύμπραξης έπρεπε να συνεπάγεται αυτομάτως την εφαρμογή μείωσης του βασικού ποσού του προστίμου κατ' εφαρμογήν του σημείου 3 των κατευθυντηρίων γραμμών, τονίζοντας, με τη σκέψη 337 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η υποστηριζόμενη από την ADM ερμηνεία της διάταξης αυτής θα έθιγε την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

103 Κρίνοντας ως ανωτέρω, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομική πλάνη.

104 Πράγματι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η χορήγηση τέτοιας μείωσης του βασικού ποσού του προστίμου συνδέεται κατ' ανάγκη με τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν την Επιτροπή να μη χορηγήσει μείωση σε επιχείρηση που μετέχει σε παράνομη συμφωνία.

105 Η αναγνώριση ελαφρυντικής περίστασης σε καταστάσεις στις οποίες μια επιχείρηση μετέχει σε προδήλως παράνομη συμφωνία, για την οποία γνώριζε ή δεν μπορούσε να αγνοεί ότι συνιστούσε παράβαση, θα παρότρυνε τις επιχειρήσεις να εμμείνουν σε μια μυστική συμφωνία για όσο το δυνατό μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ελπίζοντας ότι η συμπεριφορά τους ουδέποτε θα αποκαλυφθεί και γνωρίζοντας συγχρόνως ότι, σε περίπτωση που αποκαλυφθεί, θα μπορούσαν, παύοντας τότε την παράβαση, να επιτύχουν την επιβολή μειωμένου προστίμου. Η αναγνώριση αυτή θα στερούσε από το επιβαλλόμενο πρόστιμο κάθε αποτρεπτικό αποτέλεσμα και θα έθιγε την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ (βλ. απόφαση της 19ης Μαρτίου 2009, C-510/06 P, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-1843, σκέψη 149).

106 Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, υπό τις περιστάσεις που διαπίστωσε, η αναιρεσείουσα δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να της χορηγήσει μείωση του βασικού ποσού του προστίμου λόγω του ότι έθεσε τέρμα στην παράνομη συμπεριφορά της με τις πρώτες ήδη επεμβάσεις των αρχών ανταγωνισμού των Ηνωμένων Πολιτειών.

107 Κατά συνέπεια, ο έκτος λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

Επί του έβδομου λόγου αναίρεσης, που αντλείται από νομική πλάνη κατά την εφαρμογή του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

108 Θεωρώντας ότι εσφαλμένως χαρακτηρίσθηκε ως πρωτεργάτης, η ADM προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν δέχθηκε τον λόγο ακύρωσης που αφορούσε την εφαρμογή του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας.

109 Κατά την Επιτροπή, ο λόγος αυτός αποτελεί επανάληψη του πρώτου λόγου αναίρεσης, οπότε πρέπει να κριθεί απαράδεκτος.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

110 Όπως κρίθηκε με τη σκέψη 95 της παρούσας απόφασης, κακώς το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι η Επιτροπή μπορούσε, χωρίς να προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας της ADM, να χρησιμοποιήσει τα πραγματικά στοιχεία που προκύπτουν από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar προκειμένου να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, ενώ τα στοιχεία αυτά δεν μνημονεύονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

111 Όμως, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο θεώρησε, με τις σκέψεις 225 και 226 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι, πέραν των προμνησθέντων αποδεικτικών στοιχείων, η ύπαρξη διμερών συναντήσεων συνιστούσε απλώς ένδειξη μη επιτρέπουσα, αυτή καθαυτή, να συναχθεί ότι η ADM είχε διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη, έπεται ότι κακώς το Πρωτοδικείο επικύρωσε τον χαρακτηρισμό του πρωτεργάτη της σύμπραξης όσον αφορά την ADM.

112 Ως εκ τούτου, στο μέτρο που η αναιρεσείουσα δεν χαρακτηρίστηκε νομίμως ως πρωτεργάτης της σύμπραξης, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε, χωρίς να υποπέσει σε νομική πλάνη, να αποκλείσει την εφαρμογή του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας λόγω του ότι η αναιρεσείουσα είχε διαδραματίσει ρόλο πρωτεργάτη της σύμπραξης.

113 Συνεπώς, ο παρών λόγος αναίρεσης πρέπει να γίνει δεκτός.

Επί του όγδοου λόγου αναίρεσης, που αντλείται από παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

Επιχειρήματα των διαδίκων

114 Κατά την ADM, οι διαπιστώσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 386 έως 391 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης θα έπρεπε να το είχαν οδηγήσει να θεωρήσει ότι η Επιτροπή τής δημιούργησε νόμιμες προσδοκίες ως προς την εφαρμογή μείωσης του ποσού του προστίμου σύμφωνα με τον τίτλο Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας. Συναφώς, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το στάδιο της διαδικασίας κατά το οποίο υπήρξε συνεργασία είναι αδιάφορο ως προς τη δημιουργία τέτοιων προσδοκιών, αντίθετα προς τα κριθέντα από το Πρωτοδικείο στη σκέψη 394 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Παραπέμπει, ως προς το ζήτημα αυτό, στην απόφαση της 22ας Ιουνίου 2006, C-182/03 και C-217/03, Βέλγιο και Forum 187 κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-5479, σκέψεις 147 έως 167).

115 Η Επιτροπή θεωρεί ότι, εφόσον δεν είναι αντικειμενικά σε θέση να καθορίσει επακριβώς τον ρόλο κάθε συμμετέχοντος σε μια σύμπραξη πριν το πέρας της διοικητικής διαδικασίας, η ADM δεν μπορούσε να τρέφει ελπίδες ως προς την ενδεχόμενη εφαρμογή «πολύ σημαντικής» μείωσης, κατά την έννοια του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, του ποσού του προστίμου που επρόκειτο να της επιβληθεί.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

116 Αφενός, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 208 των προτάσεών του, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με τον παρόντα λόγο αναίρεσης, η ADM προσπαθεί να επιτύχει, κατ' αναίρεση, επανεξέταση των πραγματικών περιστατικών που εκτίμησε το Πρωτοδικείο, στην οποία το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να προβαίνει εκτός εάν συντρέχει περίπτωση παραμόρφωσης των αποδεικτικών στοιχείων.

117 Εν προκειμένω, βάσει των στοιχείων που εξέτασε με τις σκέψεις 386 έως 391 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Πρωτοδικείο ευλόγως συνήγαγε ότι η Επιτροπή θέλησε να παροτρύνει την ADM να συνεργαστεί χωρίς, ωστόσο, να της παράσχει συγκεκριμένη διαβεβαίωση ως προς τυχόν χορήγηση μείωσης, κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, του ποσού του προστίμου που επρόκειτο να της επιβάλει.

118 Αφετέρου, σύμφωνα με τον τίτλο Ε της ανακοίνωσης αυτής, μόνον κατά τον χρόνο που λαμβάνει την τελική της απόφαση εκτιμά η Επιτροπή αν πληρούνται οι προϋποθέσεις των τίτλων Β, Γ ή Δ της εν λόγω ανακοίνωσης. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε νομική πλάνη κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να παράσχει καμία συγκεκριμένη διαβεβαίωση στην ADM ως προς τη χορήγηση κάποιας μείωσης του προστίμου κατά τη φάση της διαδικασίας που προηγήθηκε της λήψης της τελικής απόφασης.

119 Κατά συνέπεια, ο όγδοος λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως εν μέρει απαράδεκτος και ως εν μέρει αβάσιμος.

Επί του ένατου λόγου αναίρεσης, που αντλείται από παραβίαση της αρχής σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή οφείλει να τηρεί τους κανόνες τους οποίους η ίδια επιβάλλει στον εαυτό της

Επιχειρήματα των διαδίκων

120 Η ADM προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν διαπίστωσε ότι κακώς η Επιτροπή δεν καθόρισε τη σχετική αγορά προκειμένου να εκτιμήσει τον αντίκτυπο της σύμπραξης, ενώ πρόκειται για απαραίτητο προαπαιτούμενο της διαπίστωσης ότι η σύμπραξη αυτή έβλαψε την αγορά. Αν η Επιτροπή είχε καθορίσει την εν λόγω αγορά, θα έπρεπε να είχε λάβει υπόψη της τα προϊόντα υποκατάστασης του κιτρικού οξέος και να έχει καταλήξει, βάσει των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε η αναιρεσείουσα, στο συμπέρασμα ότι η σύμπραξη δεν είχε αντίκτυπο στις τιμές που εφαρμόζονταν στον τομέα του κιτρικού οξέος.

121 Κατά την Επιτροπή, αφενός, ο λόγος αυτός είναι απαράδεκτος, καθόσον η αναιρεσείουσα ζητεί, στην πραγματικότητα, από το Δικαστήριο να εξετάσει την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων που η ίδια προσκόμισε. Αφετέρου, η προσέγγιση της ADM στηρίζεται σε εσφαλμένη κατανόηση του σκοπού που επιδιώκεται με τον καθορισμό της σχετικής αγοράς. Εν προκειμένω, θα πρέπει να διακριθεί η εκτίμηση της ύπαρξης παράβασης του άρθρου 81 ΕΚ, η οποία απαιτεί τον καθορισμό της σχετικής αγοράς, από την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

122 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι κατευθυντήριες γραμμές προβλέπουν ότι ο πραγματικός αντίκτυπος της παράβασης στην αγορά αποτελεί στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη προς εκτίμηση της σοβαρότητας της διαπραχθείσας παράβασης στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους του προστίμου.

123 Με τη σκέψη 198 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, το Πρωτοδικείο ανέφερε ότι η Επιτροπή, προκειμένου να καθορίσει τον πραγματικό αντίκτυπο της σύμπραξης, περιορίστηκε στην αγορά του κιτρικού οξέος. Έτσι, δεν έλαβε υπόψη της την ευρύτερη αγορά την οποία πρότεινε η ADM και η οποία περιελάμβανε τα προϊόντα υποκατάστασης του κιτρικού οξέος τα οποία προσδιόρισε η ADM.

124 Έτσι, το Πρωτοδικείο παρέπεμψε, με τις σκέψεις 152 έως 156 και 180 έως 193 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, στην ανάλυση στην οποία είχε προβεί η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση και η οποία την οδήγησε να διαπιστώσει εξέλιξη των τιμών του κιτρικού οξέος παράλληλα με τη θέση της σύμπραξης σε εφαρμογή, διαπίστωση την οποία δεν αμφισβήτησε η ADM.

125 Συναφώς, αφενός, αν ο πραγματικός αντίκτυπος της παράβασης στην αγορά αποτελεί στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη προς εκτίμηση της σοβαρότητας της εν λόγω παράβασης, πρόκειται για ένα κριτήριο μεταξύ άλλων, ήτοι του χαρακτήρα της ίδιας της παράβασης και της έκτασης της γεωγραφικής αγοράς. Ομοίως, οι κατευθυντήριες

γραμμές διευκρινίζουν ότι ο πραγματικός αυτός αντίκτυπος στην αγορά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μόνον εφόσον είναι δυνατό να εκτιμηθεί.

126 Αφετέρου, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 200 και 201 των προτάσεών του, δεν αμφισβητείται από την αναιρεσείουσα ότι, τουλάχιστον όσον αφορά ένα τμήμα της αγοράς, η σύμπραξη είχε αποτελέσματα επί των τιμών του κιτρικού οξέος.

127 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο ορθώς θεώρησε, με τις σκέψεις 200 και 201 της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, ότι η επιχειρηματολογία της ADM δεν μπορούσε να ευδοκιμήσει στο μέτρο που η ίδια δεν είχε αποδείξει ότι η Επιτροπή θα διαπίστωνε ότι η σύμπραξη δεν είχε αντίκτυπο αν είχε καθορίσει τη σχετική αγορά κατά τα προτεινόμενα από την ADM.

128 Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την αναιρεσείουσα, το Πρωτοδικείο, πράττοντας αυτό, περιορίστηκε να θεωρήσει ότι οι αποδείξεις που προσκόμισε η ίδια δεν ανέτρεπαν την ανάλυση της Επιτροπής, χωρίς ωστόσο να αντιστρέψει το βάρος απόδειξης.

129 Ως εκ τούτου, ο ένατος λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

130 Βάσει του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί στο μέτρο που απορρίπτει τους λόγους που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη της προσφυγής με αίτημα την ακύρωση της επίδικης απόφασης, καθόσον τη χαρακτηρίζει ως πρωτεργάτη της σύμπραξης και, για τον λόγο αυτόν, αφενός, προσαυξάνει το βασικό ποσό του προστίμου που της επιβλήθηκε και, αφετέρου, αποκλείει την εφαρμογή, υπέρ της αναιρεσείουσας, του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας.

Επί της ασκηθείσας ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγής

131 Σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί, σε περίπτωση αναίρεσης της απόφασης του Πρωτοδικείου, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση.

Επί τους λόγου ακύρωσης που αντλείται από εσφαλμένο χαρακτηρισμό της ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης

132 Ο λόγος που προβλήθηκε προς στήριξη της προσφυγής κατά της επίδικης απόφασης και επί του οποίου το Πρωτοδικείο έκρινε εσφαλμένα εντάσσεται στο πλαίσιο της εκ μέρους της προσφεύγουσας αμφισβήτησης του χαρακτηρισμού της ως πρωτεργάτη της σύμπραξης και της εφαρμογής, για τον λόγο αυτόν, προσαύξησης του βασικού ποσού του προστίμου κατά 35 %.

133 Εφόσον από τη σκέψη 94 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν παρέσχε στην ADM τη δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματά της όσον αφορά τα στοιχεία που προκύπτουν από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar και τα οποία έλαβε υπόψη της στην επίδικη απόφαση προκειμένου να τη χαρακτηρίσει ως πρωτεργάτη της σύμπραξης, πρέπει να εξεταστεί αν το όργανο αυτό, πέραν αυτών των πραγματικών στοιχείων, προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία επιτρέποντα αυτόν τον χαρακτηρισμό.

134 Συναφώς, από τις αιτιολογικές σκέψεις 263 και 264 της επίδικης απόφασης καθώς και από τα σημεία 56 έως 58 της ανακοίνωσης των αιτιάσεων προκύπτει ότι η Επιτροπή επικαλέστηκε, επιπροσθέτως, την ύπαρξη ενός γύρου διμερών συναντήσεων μεταξύ

της ADM και, αντιστοίχως, της HLR, της H & R και της JBL κατά τη διάρκεια του Ιανουαρίου 1991 με στόχο να συμφωνήσουν για τη σύμπραξη και να καθορίσουν τους όρους της.

135 Ωστόσο, με την αιτιολογική σκέψη 264 της επίδικης απόφασης, η Επιτροπή προσέθεσε ότι «το γεγονός ότι πριν από την πρώτη πολυμερή συνεδρίαση του καρτέλ υπήρξε ένας γύρος διμερών συναντήσεων μεταξύ της ADM και των ανταγωνιστών της δεν συνιστά επαρκή απόδειξη ότι η ADM ήταν ο ηθικός αυτουργός του καρτέλ, έστω και αν αυτό αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι έτσι είχαν τα πράγματα». Περαιτέρω, με τις σκέψεις 265 και 266 της απόφασης αυτής, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε συγκεκριμένα στοιχεία αντλούμενα από την έκθεση του FBI και τη δήλωση της Cerestar.

136 Όμως, όπως τονίζεται στις σκέψεις 94 και 95 της παρούσας απόφασης, η Επιτροπή δεν μπορούσε, χωρίς να προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας της ADM, να στηριχθεί στα καθοριστικής σημασίας στοιχεία που αναφέρονται στις αιτιολογικές σκέψεις 265 και 266 της επίδικης απόφασης προκειμένου να χαρακτηρίσει την ADM ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

137 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι η ύπαρξη του γύρου διμερών συναντήσεων που αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις 263 και 264 της απόφασης αυτής δεν αρκούσε από μόνη της ώστε να χαρακτηριστεί η ADM ως πρωτεργάτης της σύμπραξης, η Επιτροπή δεν απέδειξε τη βασιμότητα αυτού του χαρακτηρισμού, οπότε δεν μπορούσε να εφαρμόσει στο βασικό ποσό του προστίμου που επέβαλε στην αναιρεσείουσα προσαύξηση 35 % λόγω επιβαρυντικής περίστασης.

138 Επομένως, αυτός ο λόγος ακύρωσης πρέπει να γίνει δεκτός.

Επί του λόγου ακύρωσης που αντλείται από εσφαλμένη εφαρμογή των διατάξεων του τίτλου Β, στοιχείο β', της ανακοίνωσης περί συνεργασίας

Η επίδικη απόφαση

139 Βάσει των διαπιστώσεων που περιέχονται στην αιτιολογική σκέψη 305 της επίδικης απόφασης, η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν του τίτλου Β της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, χορήγησε στη Cerestar «πολύ σημαντική μείωση», ήτοι 90 %, του ποσού του προστίμου που θα της είχε επιβληθεί αν δεν είχε συνεργαστεί. Πράγματι, η Επιτροπή έκρινε στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη ότι η επιχείρηση αυτή υπήρξε η πρώτη που παρέσχε, σε συνάντηση με τις υπηρεσίες της Επιτροπής στις 29 Οκτωβρίου 1998, στοιχεία καθοριστικής σημασίας προς απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης. Η Επιτροπή προσέθεσε, με την επόμενη αιτιολογική σκέψη, ότι οι «πληροφορίες που έδωσε η [Cerestar] στη συνεδρίαση της 29ης Οκτωβρίου 1998, οι οποίες συμφωνούν με αυτές που έδωσε αργότερα στη γραπτή της δήλωση της 25ης Μαρτίου 1999, ήταν αρκετές για να στοιχειοθετήσουν την ύπαρξη του καρτέλ και κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή πριν να δώσει η ADM παρόμοιες πληροφορίες». Ως εκ τούτου, η Επιτροπή απέρριψε, με την αιτιολογική σκέψη 308 της εν λόγω απόφασης, την άποψη της ADM σύμφωνα με την οποία η τελευταία πληρούσε τις προϋποθέσεις του εν λόγω τίτλου Β ώστε να της χορηγηθεί «πολύ σημαντική μείωση» του ποσού του προστίμου.

Επιχειρήματα των διαδίκων

140 Προς στήριξη της προσφυγής της ενώπιον του Πρωτοδικείου, η ADM υποστήριξε ότι η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή του τίτλου Β, στοιχείο β', της ανακοίνωσης περί συνεργασίας. Υποστήριξε ότι ήταν «η πρώτη που παρέσχε καθοριστικά στοιχεία προς απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, κατά τη συνάντηση της 11ης Δεκεμβρίου 1998, ενώ τα στοιχεία που παρέσχε η Cerestar κατά τη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 29 Οκτωβρίου 1998 δεν ήταν «καθοριστικά» κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης.

141 Συγκεκριμένα, πρώτον, καμία πληροφορία δεν παρέσχε η Cerestar σχετικά με τη σύμπραξη για τον προ της 12ης Μαΐου 1992 χρόνο, ημερομηνίας κατά την οποία η

Cerestar άρχισε να εμπλέκεται στη σύμπραξη. Η γνώση της σύμπραξης που η Επιτροπή είχε κατά την περίοδο αυτή οφειλόταν, συνεπώς, σε πληροφορίες που παρέσχε κυρίως η ADM.

142 Δεύτερον, η δήλωση της Cerestar, που συμφωνεί με τις πληροφορίες που παρέσχε προφορικά κατά τη συνάντηση της 29ης Οκτωβρίου 1998, δεν ήταν ούτε καθοριστική ούτε ακριβής όσον αφορά τις ημερομηνίες των συναντήσεων και τους μετέχοντες στη σύμπραξη. Στη δήλωση αυτή η Cerestar ανέφερε 32 συναντήσεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες ημερομηνίες μεταξύ της 14ης Νοεμβρίου 1991, ήτοι πριν από την προσχώρησή της στη σύμπραξη, και της 17ης Ιουλίου 1996, ήτοι πολύ μετά τη διάλυση της σύμπραξης. Η Cerestar ανέφερε ότι εννέα από αυτές ήταν συναντήσεις της σύμπραξης που είχαν πραγματοποιηθεί μετά βεβαιότητας, οκτώ αποτελούσαν «πιθανές» συναντήσεις, ενώ οι εναπομένουσες δεκαπέντε δεν ήταν συναντήσεις της σύμπραξης ή «[ήταν] όλο και λιγότερο πιθανό ότι ήταν τέτοιες συναντήσεις». Η ταυτότητα των μετεχόντων παρασχέθηκε για τρεις από τις 17 συναντήσεις που χαρακτηρίστηκαν «βέβαιες» ή «πιθανές» συναντήσεις της σύμπραξης. Έξι από τις συναντήσεις αυτές ουδόλως πραγματοποιήθηκαν, σύμφωνα με τη μαρτυρία των λοιπών εμπλεκομένων επιχειρήσεων και τις διαπιστώσεις της Επιτροπής.

143 Τρίτον, η Cerestar αναγνώρισε μετέπειτα, με επιστολή που απηύθυνε στην Επιτροπή στις 7 Μαΐου 1999, ότι ορισμένες από τις ως άνω προσδιορισθείσες συναντήσεις στην πραγματικότητα δεν είχαν λάβει χώρα.

144 Τέταρτον, η δήλωση της Cerestar είναι ασαφής και δεν μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα όσον αφορά το αντικείμενο των συναντήσεων. Δεν παρασχέθηκε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο όσον αφορά τις τιμές και τις ποσοστώσεις, πέραν αυτών που είχαν καθοριστεί για την ίδια τη Cerestar.

145 Πέμπτον, δεν προκύπτει σαφώς αν η Cerestar, όπως η ADM, προσκόμισε στην Επιτροπή απόδειξη υπό μορφή άμεσης μαρτυρίας. Άλλωστε, η Cerestar θεώρησε μετέπειτα αναγκαίο να αναπτύξει και να διευκρινίσει την από 29 Οκτωβρίου 1998 προφορική δήλωσή της.

146 Έκτον, και στη Cerestar απεστάλη αίτηση παροχής λεπτομερέστερων πληροφοριών εκ μέρους της Επιτροπής, με ημερομηνία 3 Μαρτίου 1999, η οποία στηριζόταν στις δηλώσεις της ADM. Η Cerestar είχε έτσι την ευκαιρία να εξετάσει αυτή την αίτηση παροχής πληροφοριών, η οποία αναφερόταν σε συγκεκριμένες ημερομηνίες και τόπους συναντήσεων και στηριζόταν στα στοιχεία που είχε παράσχει η ADM, προτού κοινοποιήσει στην Επιτροπή την τελική της δήλωση της 25ης Μαρτίου 1999.

147 Η ADM υποστηρίζει ότι οι αποδείξεις που η ίδια προσκόμισε υπήρξαν, αντιθέτως, καθοριστικές. Συγκεκριμένα, η ADM ισχυρίζεται ότι, κατά τη συνάντηση της 11ης Δεκεμβρίου 1998, προσκόμισε στην Επιτροπή μια άμεση μαρτυρία, ένα αποδεικτικό έγγραφο σύγχρονο της παράβασης καθώς και έγγραφα από τα οποία αποδεικνύονταν το πλαίσιο και η εφαρμογή της συμφωνίας με την οποία οργανώθηκε η σύμπραξη. Τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η ADM περιείχαν πολλές συγκεκριμένες λεπτομέρειες όσον αφορά τις συναντήσεις, τους συμμετέχοντες, τους μηχανισμούς αντιστάθμισης και ελέγχου, τις τιμές και τις ποσοστώσεις της σύμπραξης.

148 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, προκειμένου για την εκτίμηση του «καθοριστικού» χαρακτήρα των παρασχεθέντων στοιχείων, κατά την έννοια του τίτλου Β, στοιχείο β', της ανακοίνωσης περί συνεργασίας, δεν έχει σημασία το ότι τα στοιχεία αυτά προέρχονται από επιχείρηση η οποία δεν μετέσχε στη εξεταζόμενη σύμπραξη καθ' όλη τη διάρκειά της. Τα στοιχεία αυτά αφορούσαν την ύπαρξη της σύμπραξης και όχι τη διάρκειά της.

149 Ομοίως, το γεγονός ότι οι πληροφορίες που ανακοινώνονται στην Επιτροπή δεν είναι πλήρεις δεν εμποδίζει να θεωρηθούν «καθοριστικές».

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

150 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 221 και 222 των προτάσεών του, το κείμενο του τίτλου Β, στοιχείο β', της ανακοίνωσης περί συνεργασίας δεν απαιτεί να έχει παράσχει η «πρώτη» επιχείρηση το σύνολο των στοιχείων που αποδεικνύουν όλες τις λεπτομέρειες της λειτουργίας της σύμπραξης. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, για να μπορεί μια επιχείρηση να θεωρηθεί ως τοιαύτη, αρκεί να προσκομίσει στοιχεία

καθοριστικά για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης. Το κείμενο αυτό δεν απαιτεί επίσης να αρκούν τα παρασχεθέντα στοιχεία, μόνα τους, για την κατάρτιση ανακοίνωσης των αιτιάσεων ή για την έκδοση της τελικής απόφασης που διαπιστώνει την ύπαρξη της παράβασης. Ωστόσο, ναι μεν τα στοιχεία στα οποία αναφέρεται ο εν λόγω τίτλος Β, στοιχείο β', δεν χρειάζεται αναγκαστικά να είναι, μόνα τους, αρκετά προς απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης, πρέπει όμως να είναι καθοριστικής σημασίας προς τον σκοπό αυτόν. Πρέπει, συνεπώς, να πρόκειται όχι απλώς για πηγή πληροφοριών επιτρέπουσα τον προσανατολισμό των ερευνών που πρέπει να διεξαγάγει η Επιτροπή, αλλά για στοιχεία ικανά να χρησιμοποιηθούν άμεσα ως κύρια αποδεικτική βάση για την απόφαση διαπίστωσης της παράβασης.

151 Πρέπει, επίσης, να υπογραμμιστεί, στο πλαίσιο του εν λόγω τίτλου Β, στοιχείο β', ότι δεν έχει σημασία το ότι τα καθοριστικά στοιχεία παρασχέθηκαν προφορικά.

152 Τέλος, η Επιτροπή διαθέτει κάποια διακριτική ευχέρεια προκειμένου να εκτιμά κατά πόσον η συνεργασία μιας επιχείρησης υπήρξε «καθοριστική», κατά την έννοια της διάταξης αυτής, προς διαπίστωση της ύπαρξης παράβασης και προς τερματισμό της παράβασης αυτής, οπότε μόνον η πρόδηλη υπερβολική χρήση αυτής της διακριτικής ευχέρειας είναι δυνατό να επικριθεί.

153 Υπό το φως αυτών ακριβώς των σκέψεων πρέπει να εξεταστεί αν, εν προκειμένω, η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτίμησης κρίνοντας ότι η Cerestar υπήρξε η πρώτη επιχείρηση που παρέσχε στοιχεία καθοριστικά για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης.

154 Στις αιτιολογικές σκέψεις 305 και 306 της επίδικης απόφασης, η Επιτροπή ανέφερε ότι η Cerestar ήταν η πρώτη που της παρέσχε καθοριστικά στοιχεία που της επέτρεψαν να αποδείξει την ύπαρξη της σύμπραξης κατά τη συνάντηση της 29ης Οκτωβρίου 1998, καθώς και ότι η επιχείρηση αυτή επιβεβαίωσε γραπτώς τις δηλώσεις της στις 25 Μαρτίου 1999.

155 Πρέπει να παρατηρηθεί, πρώτον, ότι η ADM δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον καθοριστικό χαρακτήρα των πληροφοριακών στοιχείων που παρέσχε η Cerestar με μόνη αιτιολογία ότι η επιχείρηση αυτή προσχώρησε στη σύμπραξη μόλις ένα έτος μετά τη θέση της σύμπραξης σε εφαρμογή.

156 Πράγματι, αφενός, όπως ορθώς υπογράμμισε η Επιτροπή, ο τίτλος Β, στοιχείο β', της ανακοίνωσης περί συνεργασίας απαιτεί τα παρεχόμενα καθοριστικά στοιχεία να αφορούν αυτή καθαυτή την ύπαρξη της σύμπραξης και όχι τη διάρκειά της.

157 Αφετέρου, η δήλωση της Cerestar περιέχει ενδείξεις αφορώσες πολυμερείς συναντήσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν πριν από την προσχώρησή της στη σύμπραξη, ενδείξεις οι οποίες ενισχύθηκαν με τις δηλώσεις στις οποίες προέβη η ADM κατά τη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των εκπροσώπων της και των εκπροσώπων της Επιτροπής.

158 Δεύτερον, όσον αφορά αυτό καθαυτό το περιεχόμενο της δήλωσης της Cerestar, πρέπει να υπογραμμιστεί, αφενός, ότι στη δήλωση αυτή περιγράφονται οι μηχανισμοί της σύμπραξης, ήτοι το σύστημα καθορισμού των τιμών, η κατανομή των μεριδίων αγοράς, το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και οι διακανονισμοί αντιστάθμισης. Αφετέρου, η δήλωση αυτή περιέχει κατάλογο των διαφόρων συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των επιχειρήσεων που μετείχαν στη σύμπραξη.

159 Είναι μεν αληθές ότι οι πληροφορίες που περιέχονται στη δήλωση της Cerestar είναι, ως προς ορισμένες από αυτές, ασαφείς και δεν περιλαμβάνουν κατά σύστημα αριθμητικά δεδομένα όσον αφορά τις αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τις συναντήσεις της σύμπραξης. Ωστόσο, η Επιτροπή μπορούσε να θεωρήσει, χωρίς να υποπέσει σε πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, ότι τα στοιχεία αυτά ήταν καθοριστικά προς απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης.

160 Πράγματι, από τις πληροφορίες που παρέσχε η Cerestar κατά τη συνάντηση της 29ης Οκτωβρίου 1998 η Επιτροπή μπόρεσε να λάβει γνώση της ύπαρξης της

σύμπραξης στην ευρωπαϊκή αγορά του κιτρικού οξέος και να πληροφορηθεί κατά προσέγγιση σχετικά με τη διάρκειά της, τους μηχανισμούς της και το ιστορικό της.

161 Συνεπώς, τα στοιχεία που παρέσχε η Cerestar, χωρίς να συνιστούν, αυτά καθαυτά, επαρκείς αποδείξεις του συνόλου των πτυχών της σύμπραξης, αποτελούν κάτι περισσότερο από μία πηγή επιτρέπουσα τον προσανατολισμό των ερευνών της Επιτροπής, καθόσον η τελευταία μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει άμεσα για να αποδείξει την ύπαρξη της σύμπραξης.

162 Συναφώς, το γεγονός ότι οι πληροφορίες αυτές δεν προέρχονται από άμεση μαρτυρία ή ότι συμπληρώθηκαν ή διευκρινίστηκαν εκ των υστέρων δεν ασκεί επιρροή από πλευράς εκτίμησης του χαρακτήρα τους ως καθοριστικής σημασίας στοιχείων.

163 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο λόγος ακύρωσης τον οποίο η ADM αντλεί από την εκ μέρους της Επιτροπής εσφαλμένη εφαρμογή του τίτλου Β, στοιχείο β′, της ανακοίνωσης περί συνεργασίας.

164 Από το σύνολο των σκέψεων αυτών προκύπτει ότι, δυνάμει του άρθρου 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, πρέπει να ακυρωθεί το άρθρο 3 της επίδικης απόφασης στο μέτρο που καθορίζει το ύψος του προστίμου που οφείλει η ADM σε 39,69 εκατομμύρια ευρώ λαμβανομένης υπόψη της προσαύξησης του βασικού ποσού του προστίμου που της επιβλήθηκε κατά 35 % λόγω της ιδιότητάς της ως πρωτεργάτη της σύμπραξης και, ως εκ τούτου, το πρόστιμο αυτό πρέπει να μειωθεί στα 29,4 εκατομμύρια ευρώ.

Επί των δικαστικών εξόδων

165 Δυνάμει του άρθρου 122, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναίρεσης είναι βάσιμη και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των δικαστικών εξόδων. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού, σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων, το Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

166 Επειδή οι δύο διάδικοι ηττήθηκαν μερικώς στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, η Επιτροπή πρέπει να υποχρεωθεί να φέρει το ήμισυ των δικαστικών εξόδων της αναιρεσείουσας, ενώ η τελευταία πρέπει να φέρει τα έξοδα της Επιτροπής καθώς και το ήμισυ των δικών της δικαστικών εξόδων.

167 Όσον αφορά τη δίκη ενώπιον του Πρωτοδικείου, δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αναιρέθηκε μερικώς και τα αιτήματα που είχε υποβάλει πρωτοδίκως η προσφεύγουσα έγιναν μερικώς δεκτά, η Επιτροπή πρέπει να επιβαρυνθεί με το ένα τέταρτο των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η προσφεύγουσα ενώπιον του Πρωτοδικείου, ενώ τελευταία πρέπει να φέρει τα έξοδα της Επιτροπής καθώς και τα τρία τέταρτα των δικών της δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

1) **Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, Τ-59/02, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, καθόσον με την απόφαση αυτή απορρίπτεται ο λόγος ακύρωσης που προέβαλε η Archer Daniels Midland Co. και ο οποίος αντλείτο από προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της κατά τη διοικητική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της απόφασης 2002/742/ΕΚ της Επιτροπής, της 5ης Δεκεμβρίου 2001, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του**

άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (υπόθεση COMP/E-1/36.604 — Κιτρικό οξύ), στο μέτρο που η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν της παρέσχε τη δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματά της όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε προκειμένου να χαρακτηρίσει την Archer Daniels Midland Co. ως πρωτεργάτη της σύμπραξης.

2) Ακυρώνει την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής, καθόσον με την απόφαση αυτή απορρίπτεται ως αλυσιτελής ο λόγος που προέβαλε η Archer Daniels Midland Co. και ο οποίος αντλείται από εσφαλμένη εφαρμογή, εκ μέρους της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, του τίτλου Β, στοιχείο β′, της ανακοίνωσης της Επιτροπής της 18ης Ιουλίου 1996, σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων.

3) Ακυρώνει το άρθρο 3 της απόφασης 2002/742/ΕΚ στο μέτρο που καθορίζει το ποσό του προστίμου που οφείλει η Archer Daniels Midland Co. σε 39,69 εκατομμύρια ευρώ.

4) Καθορίζει σε 29,4 εκατομμύρια ευρώ το ποσό του προστίμου που οφείλει η Archer Daniels Midland Co. λόγω της παράβασης που διαπιστώνεται με το άρθρο 1 της απόφασης 2002/742/ΕΚ, όπως αυτή ακυρώθηκε μερικώς με την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, Τ-59/02, Archer Daniels Midland κατά Επιτροπής.

5) Απορρίπτει την αίτηση αναίρεσης κατά τα λοιπά.

6) Η Archer Daniels Midland Co. φέρει τα τρία τέταρτα των δικαστικών της εξόδων και τα έξοδα της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσον αφορά τη δίκη ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και το ήμισυ των δικαστικών της εξόδων και τα έξοδα της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσον αφορά την αναιρετική διαδικασία.

7) Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φέρει το ένα τέταρτο των εξόδων της Archer Daniels Midland Co. όσον αφορά τη δίκη ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων καθώς και το ήμισυ των εξόδων της Archer Daniels Midland Co. όσον αφορά την αναιρετική διαδικασία.

(υπογραφές)